

Bevezetés a kommunikációelméletbe

6.

A kommunikációs iskolák csoportosítási lehetőségei

1. A kommunikációt egyszeri vagy folyamatos aktusként felfogó csoportosítás
2. A kommunikációkutatás folyamat és szemiotikai irányzatai
3. A kommunikációs modellek a résztvevő száma szerinti csoportosítása

1. A kommunikációt egyszeri vagy folyamatos aktusként felfogó csoportosítás

1.1. A kommunikációt mint egyszeri aktust vizsgáló iskolák

1.1.1. A tranzakciós kommunikációs modellek (Barnlund, Berne)

1.1.2. Az interakciós modellek (szimbolikus interakcionizmus, beszédaktus-elmélet, relevancia-elmélet)

1. 2. A kommunikációt mint folyamatot vizsgáló iskolák

1.2.1. A kommunikáció szocializáló szerepe, a kultivációs iskola (Gerbner)

1.2.2. A kommunikáció mint problémamegoldás, Horányi Özséb participációs modellje

1.2.3. A kommunikáció mint kultúrateremtés és -fenntartás: James Carey rituális modellje

2. A kommunikációkutatás folyamat és szemiotikai irányzatai

2.1. A folyamatiskola irányzatai, a szociológiai és szociálpszichológiai indíttatású iskolák

2.1.1. Az interakciós szociolingvisztika

2.1.2. Az etnometodológia

2.2. A szemiotikai iskola irányzatai, a nyelvészeti és esztétikai alapú iskolák

2.2.1. A beszélés néprajza

2.2.2. Dell Hymes SPEAKING modellje

2.2.3. A társalgáselemzés/konverzációelemzés

2.2.4. A diskurzuselemzés

3. A kommunikációs modellek a résztvevő száma szerinti csoportosítása

3.1. Az általános és személyközi kommunikációs modellek

3.1.1. Shannon-Weaver telekommunikációs modellje

3.1.2. Newcomb társadalmi kommunikációs modellje

3.1.3. Jakobson kommunikációs modellje

3.1.4. Wilbur Schramm és Osgood modellje

3.1.5. Dance spirálmodellje

3. A kommunikációs modellek a résztvevő száma szerinti csoportosítása

3.2. A tömegkommunikációs modellek

3.2.1. Lasswell transzmissziós modellje

3.2.2. White – kapuőr vizsgálatok

3.2.3. Schramm tömegkommunikációs modellje

3.2.4. Katz és Lazarsfeld kétlépcsős modellje

3.2.5. Westley és MacLean – tömegkommunikációs modellje

3.2.6. A tömegkommunikáció koncentrikus kör modellje

A kommunikációt egyszeri vagy folyamatos aktusként felfogó elméletek

a kommunikációt mint egyszeri aktust vizsgálják (egy üzenetközlést, egy párbeszédet stb.)

Típusai:

- tranzakciós
- interakciós

A tranzakciós iskola

A kommunikációt szimpla üzenetátadásnak tartja adó és vevő között.

Kulcsszava az átadás.

A kommunikációt befolyásoló tényezőket csak részlegesen képesek beépíteni a modellbe.

Megfelel pl. egy levélírás–feladás–elolvasás folyamatban, de nem vagy csak nehézkesen működik egy párbeszéd modellálásakor.

Több modell: pl. Shannon-Weaver, Schramm, Jakobson, Barnlund és Berne.

Shannon-Weaver-féle kommunikációs modell (1949)

Claude Shannon és Warren Weaver a Bell telefontársaság fejlesztőmérnökei voltak.

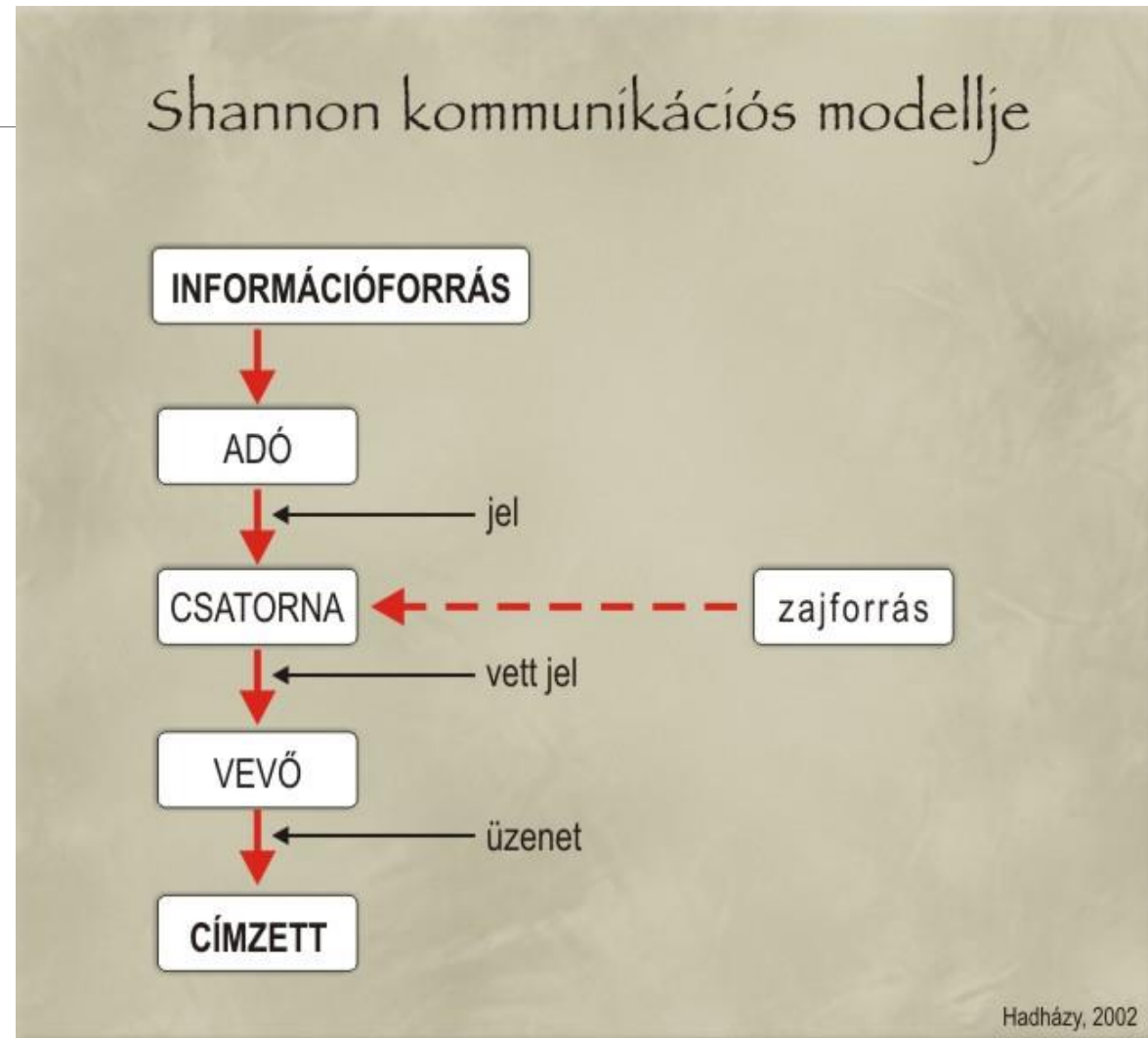
Olyan modellt dolgoztak ki, mely lehetővé teszi a telefonkábelben való rádióadás továbbítását.

Miközben a kábelben történő információátadás problémáját igyekeztek megoldani, lerajzolták az üzenetátvitel modelljét, melyet később minden emberi kommunikációs szituációra elfogadhatónak tartottak.

Az első rajzos kommunikációs modell.

Shannon-Weaver-féle kommunikációs modell (1949)

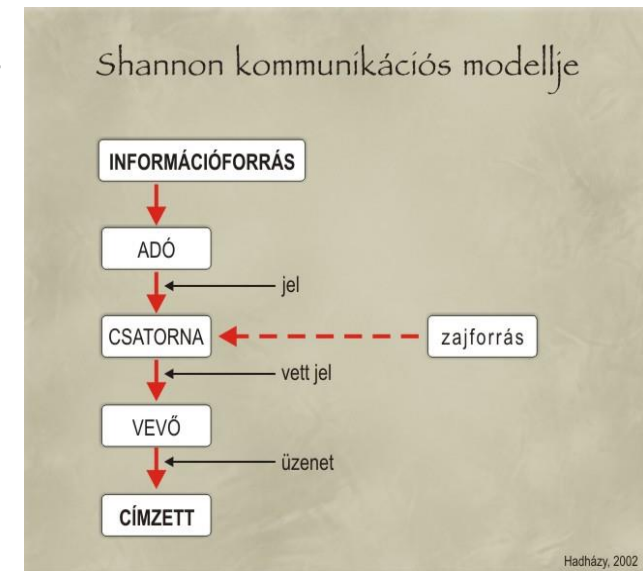
Shannon-Weaver-féle kommunikációs modell (1949)

A zajnak háromféle típusát különböztetik meg:

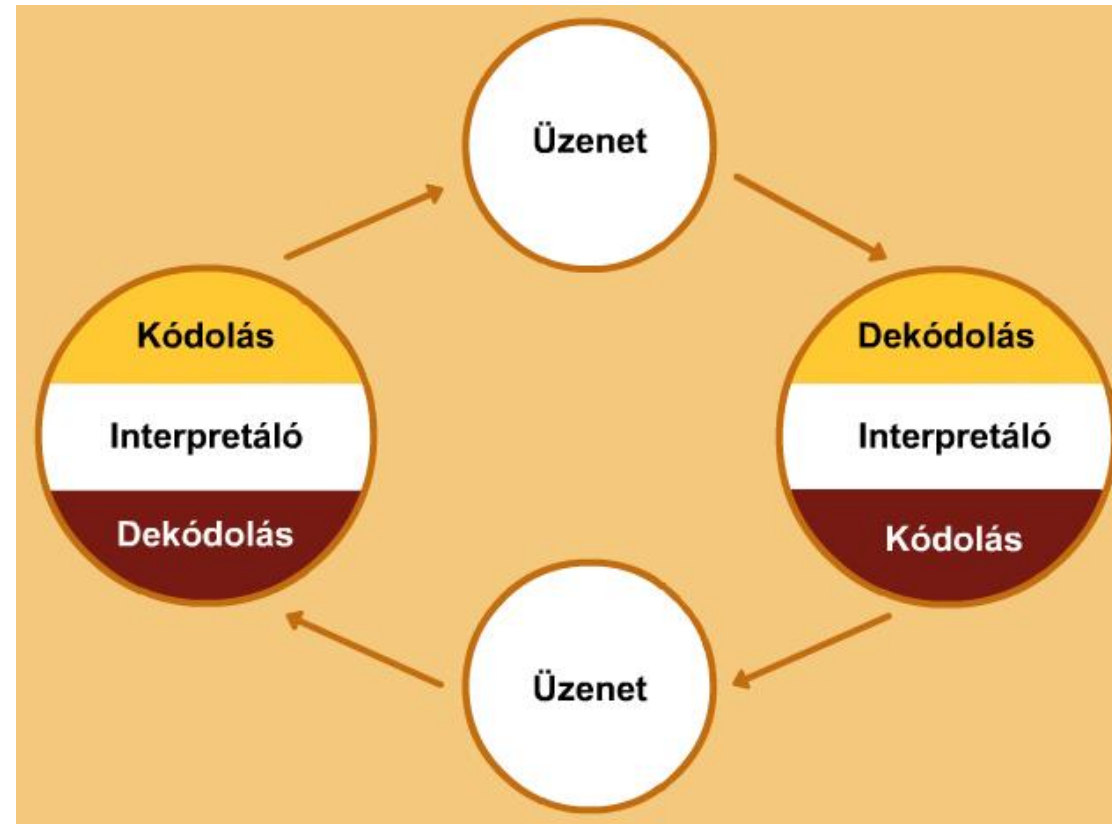
Csatornazaj: pl. mikrofonhiba, telefonkábel problémája, térerő hiánya.

Környezeti zaj: a dekódolást teszi lehetetlenné, vagy nehezíti.

Szemantikai zaj: az üzenet megformálása volt hibás, s ebből adódik a zavar.

Osgood és Schramm cirkulációs modellje (1954)

visszacsatolás!

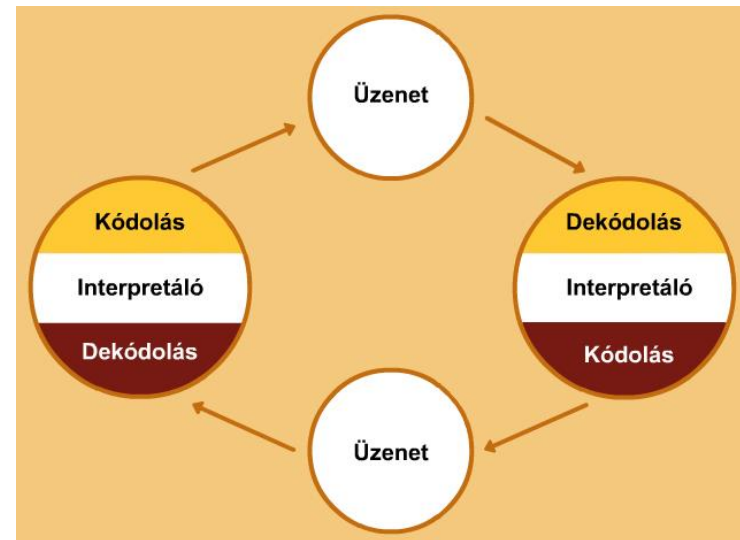
Osgood és Schramm cirkulációs modellje (1954)

encoder (kódoló): az üzenet küldője

decoder (fogadó): aki megkapja az üzenetet

interpreter (értelmező): aki analizálja az üzenetet

Az üzenet kezdetétől a végéig az értelmezés folyamatos.

Osgood és Schramm cirkulációs modellje (1954)

A modell előnyei:

Jelöli a visszacsatolást.

Megértése egyszerű, lehetővé téve, hogy a mindennapjainkban is alkalmazzuk.

Dinamikus, megmutatja, hogyan változik a szituáció.

Rávilágít a felesleges részekre.

A feladó és címzett nincs elkülönülve, feladó és címzett is egy személyben.

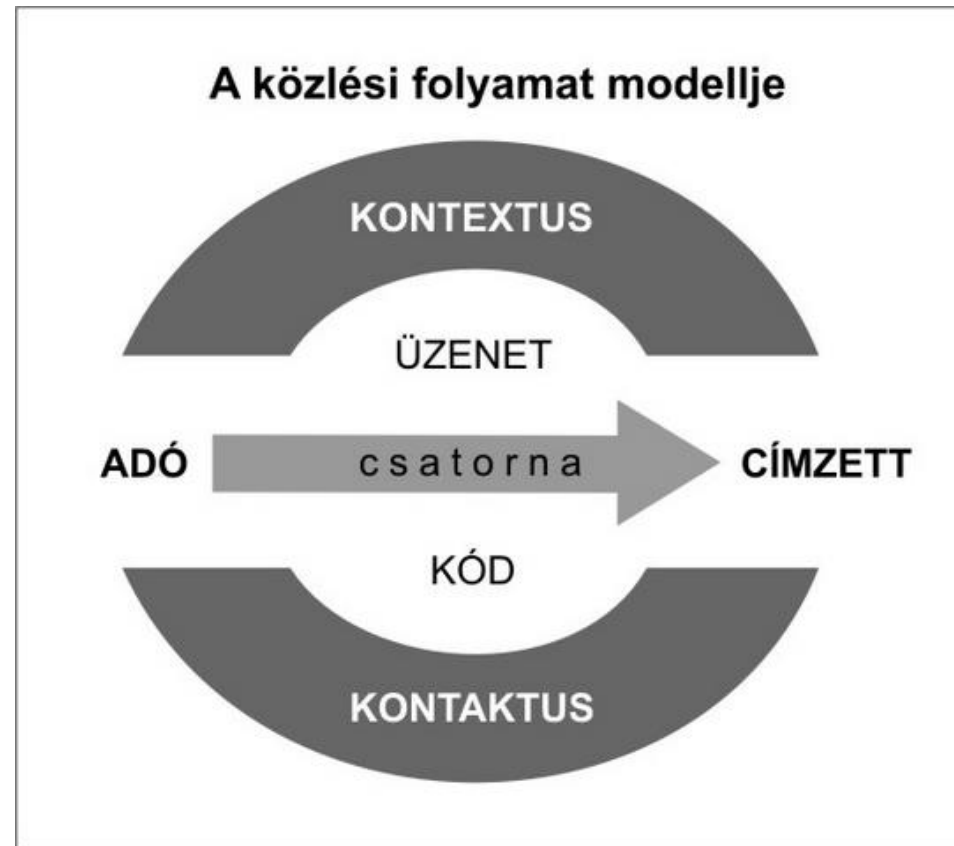
Roman Jakobson-féle modell

- A nyelvészetnek vajon része-e a poétika vagy sem?
- Válasza: egyik sem része a másiknak, sem a nyelvészet a poétikának, sem viszont. Ellenben mindkét terület részhalmaza egy nagyobb tudománynak, a jelek tudományának, a szemiotikának.

Miközben ezt a választ megfogalmazta, felrajzolta, milyen elemei és funkciói vannak a kommunikációnak (köztük ott van a poétikait is mint részelem).

Roman Jakobson-féle modell

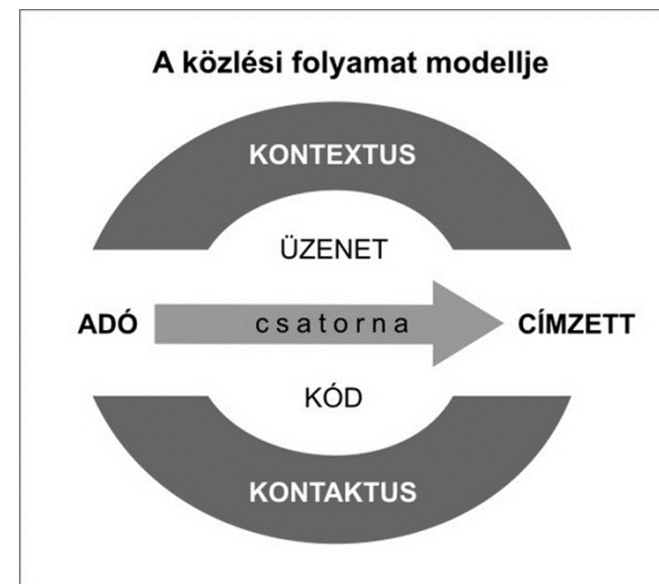
Roman Jakobson-féle modell

1. beszélő / feladó / közlő / jeladó (*addresser*)
2. hallgató / címzett / vevő / jelvevő (*addressee*)
3. üzenet vagy közlemény (*message*)

Az a közlemény, amit valaki (a beszélő) létrehozott, kifejezésre juttatott, és más valaki (a hallgató) megértett.

4. a két fél által ismert nyelv (*code*)

A közlésfolyamat tágabb értelemben vett nyelve (gesztusok, érintkezési szabályok)

Roman Jakobson-féle modell

5. csatorna (*contact*) a jeleket közvetítő közeg. Térben, időben elkülönülő helyek között jelsorozatok átvitelére alkalmas médium szükséges.

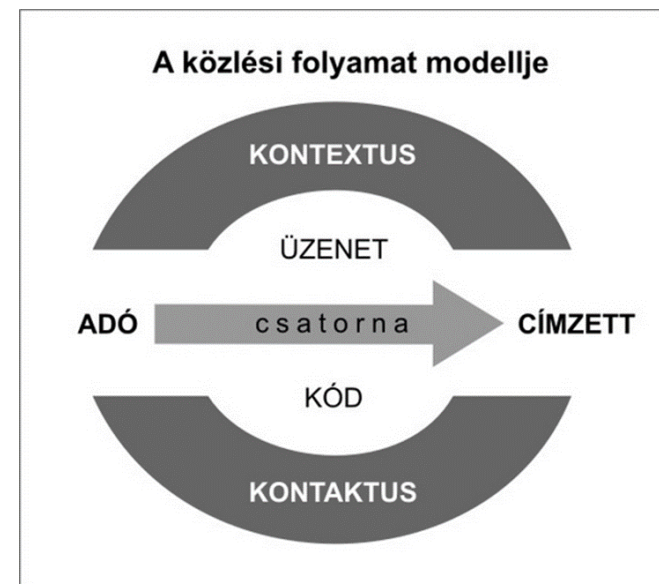
6. beszédhelyzet, kontaktus (*situation*)

A két fél közötti (esetleg a kommunikáció révén alakuló, pillanatnyi) viszony.

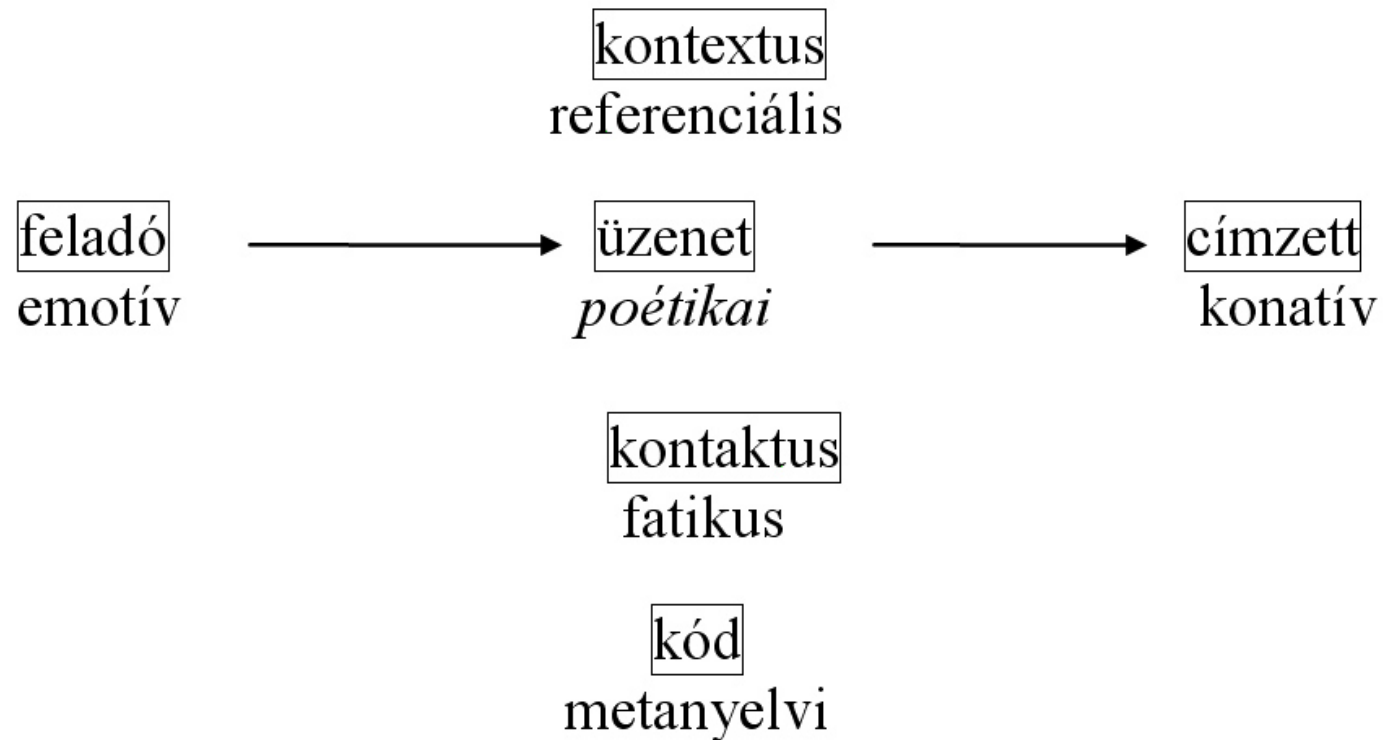
7. valóság (*context*)

A legtágabb közeg, amiben a kommunikáció zajlik, melynek bizonyos részleteiről folyik a kommunikáció. (közös előismeret)

8. zaj / zavaró tényező, nem tervezett torzulás a kommunikációs folyamatban, pl. zaj, recsegő telefon

Roman Jakobson-féle modell Kommunikációs funkciók

Roman Jakobson-féle modell

1. tájékoztatás vagy ábrázolás (**referenciális**) – A valóságra vonatkozó ismeret, gondolat közlése vagy ezekre vonatkozó kérdés; tények, dolgok, események, ismeretek közvetítése. Ennek fő csatornája a verbális csatorna.
2. kifejezés (**emotív**) – Belső tartalmaknak, érzelmeknek, vágyaknak való hangot adás
3. felhívás (**konatív**) – A hallgatóra irányul, az ő befolyásolását szolgálja; kérés, kívánság, felszólítás.
4. a beszélő és a hallgató közötti kapcsolat fenntartása (köszönés, érdeklődés) (**fatikus**)
5. értelmezés – Magára az üzenetre, annak nyelvi megformálására vonatkozik (**metanyelvi**)
6. **esztétikai / poétikai** – Maga a nyelvi megformálás a kommunikáció elsődleges célja.

Milyen kommunikációs funkció?

1. A hatodik vágányra gyorsvonat érkezik. A hatodik vágány mellett, kérjük, vigyázzanak!
2. Mit jelent az a szó, hogy kontraszelekció?
3. „Itt fekszünk, vándor, vidd hírül a spártaiaknak:
megcselekedtük, amit megkövetelt a haza!”
4. Nyugodalmass jó éjszakát!
5. Üdvözetemet küldöm a Balatonról!
6. Hogy tetszik lenni, Pista bácsi?
7. Érti, hogy mit mondok?

Milyen kommunikációs funkció?

8. Hallja, amit mondok?

9. Rég láttalak, hogy vagy?

10. Szeretlek.

11. „Van már kenyerem, borom is van,

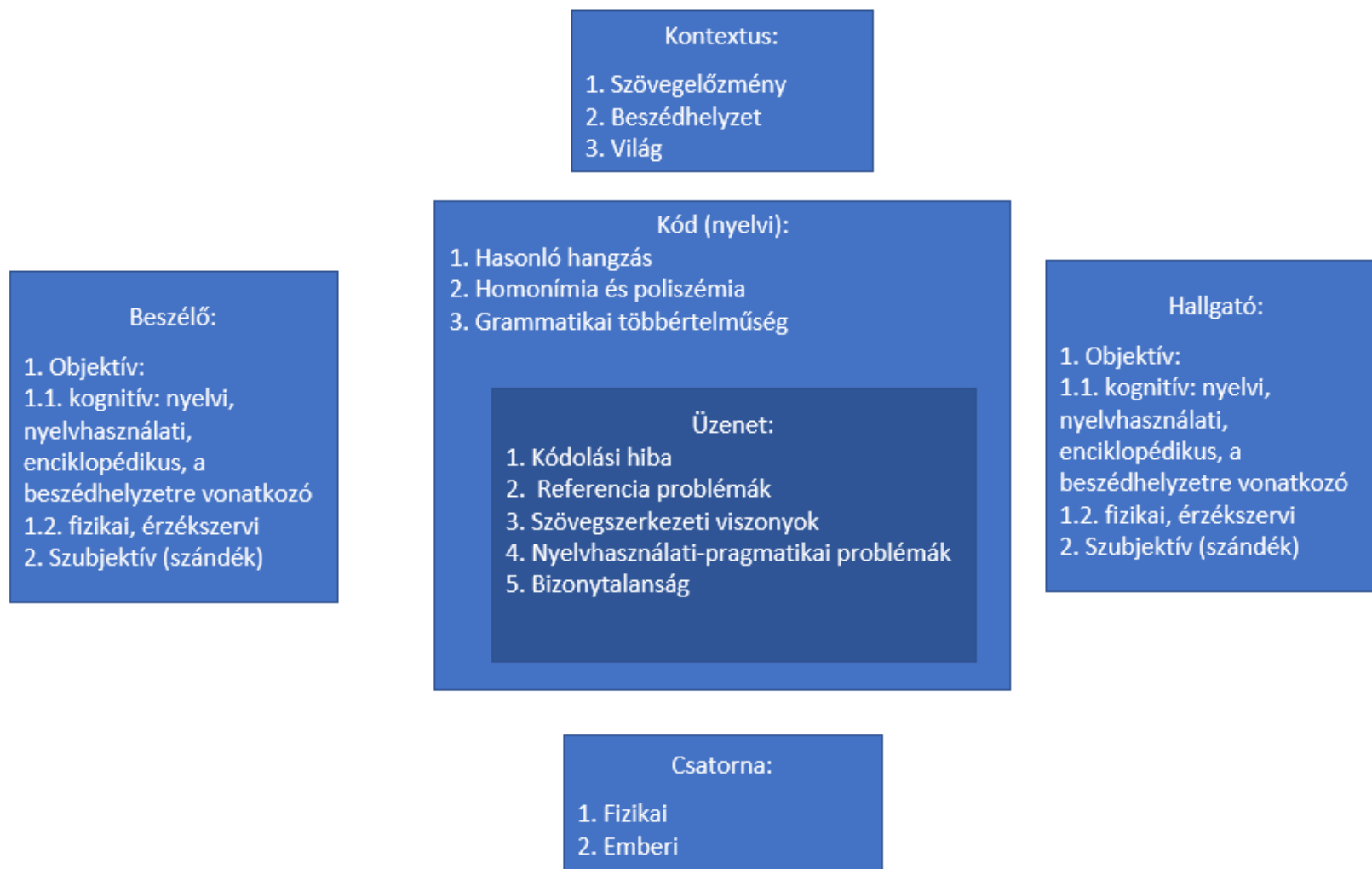
Van gyermekem és feleségem.

Szívem minek is szomorítsam?

Van mindig elég eleségem.”

Roman Jakobson-féle modell

Csűry Andrea 2008-félreértés

Félreértés, hiba

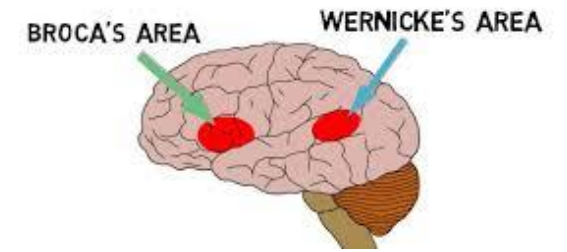
<https://www.youtube.com/watch?v=KJ7mDBP-bio>

Félreértés, hiba

- Hány hét a hetvenhét?

- ???

- Két 7.

Félreértés, hiba

magyar anyanyelvű Broca afáziás spontán beszéde

V: Hol lakik?

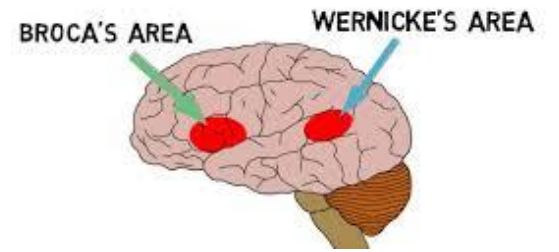
P: Én azt... nem tudom... hallod. Azt tudom, ..uuu út.... az messze van, már ott a környéken ahol dolgoztunk, meg tudom, hogy az hol van de azt nem tudom. Tudom hogy hol van minden....de azt nem tudom.

V: Milyen utcában?

P: Az utcát. Nem emlékszik rá. Ja azt nem tudom az... évszámot amit eszembe jut, hogy....Hát szóval nem volt éppen....fenn.....nem volt másik....nem ismertem el.....hogy nem hogy,nem is mondom, hanem.....másképpen nem tudom. Nem is pedig észnél voltál némán nem tudtam emlékezni rá, nem is nem lehet mondani, hogy nem tudom. Láttam, hogy indulnak, de azért homályosan.. láttál...

V: Mi a szakmája?

P: Autószerelőt ezt mondtam. De nem ízéltem mert nem tudtam hova. Nem tudtam elhelyezkedni. Hol...hol....

Félreértés, hiba

Magyar anyanyelvű Wernicke afáziás képet leíró beszéde:

V: Mutatok egy képet, és mondja el, hogy mit lát rajta.

P: Tehát fog kapni valamit magától , mikor szépen kész jó vitéznek lángó.

V: Itt a kép erről meséljen.

....

P: Hát akkor ez a férfi picsad ember, ja nem jól mondom sajnos, tehát ez a ez egy mindegy hogy kerek ugye hol keltem tehát akkor ez kátolt egy ilyen nyá... nyármagastalányban nem jól mondom, jázonkocsi hogy mondják?

V: Sárkány.

P:Jó hát akkor, hogy is mondják kárcsöny igen, ez kí mondani.

V: Sárkány.

P:Ez vot egy firfa, firfa vagy forfa vocsakba....

V: Férfi.

Félreértés, hiba

Könyvtár

Bemegy a szőke nő a könyvtárba, és jó hangosan odaszól a könyvtárosnak:

- Kérek egy hamburgert és egy adag sült krumplit!

Mire a könyvtáros megbotránkozva:

- De hölgyem, ez egy könyvtár.

Erre a szőke:

- Jaj, bocsánat!

Majd suttogva:

- Kérek egy hamburgert és egy adag sült krumplit!

Félreértés, hiba

A kapitány lekiabál a hajógépházba a fűtőnek, hogy: „Mennyi?”

„Harminc”, hangzik a válasz.

„Mi harminc?”, kérdi a kapitány.

„Mi mennyi?”, kérdi a fűtő.

Lasswell modellje

A Lasswell-formula szerint „a kommunikáció-kutatásban azt kell vizsgálni, hogy **KI, KINEK, MIT** mond, milyen kommunikációs **CSATORNÁN** keresztül és milyen **EREDMÉNNYEL.**”

A modell klasszikus és a leggyakrabban hivatkozott elméleti tézis.

A majdnem tökéletes meghatározás - a **MIÉRT** hiányzik.

Lasswell modellje

Kutatási területe a *világháború propagandatechnikája*.

Azokat az országokat elemzi, melyek kirobbantották a világháborút (1927).

A modell központjában a kiváltandó hatás áll.

Hatás = a befogadóban kiváltott, megfigyelhető és mérhető változást érti, melyet a folyamatosan azonosítható elemei /kommunikátor, befogadó, üzenet, kód, csatorna/ idéznek elő. Ha ezen elemek egyikét megváltoztatjuk, akkor a hatás is változni fog.

A **tömegkommunikációs kutatások** többnyire ezen a modellen alapulnak.

Lasswell modellje

KI = a közlő (*kommunikátor*), az a személy, akitől adott helyzetben a kommunikáció elindul

MIT = a közlés tartalma, értelme a *hír* vagy a közléstartalom, azaz *tartalom, üzenet*

CSATORNA = a térben, időben elkülönülő adatok, jelek, információk, átvitelét valósítja meg

KINEK = aki a közlést kapja és felfogja, a *befogadó*

HATÉKONYSÁG = a vett üzenet mennyiben váltja ki a kívánthatást

Barnlund posztulátumai a kommunikációról

1. A kommunikáció a jelentés evolúcióját írja le.

„Ezért a kommunikáció se nem reakció, se nem interakció, hanem *tranzakció*, amelynek keretében az ember jelentéseket produkál és tulajdonít céljai megvalósítása végett.”

2. A kommunikáció dinamikus.

Nem statikus dologként jellemezhető, hanem az interpretálóban lejátszódó dinamikus folyamatként.

3. A kommunikáció folytonos.

„A legtöbb embernél a kommunikáció a születéssel kezdődik és a halálig tart.”

4. A kommunikáció körkörös.

Eszerint nincsenek éles határok az adó, vevő és a közlemény kategóriák között.

Barnlund posztulátumai a kommunikációról

5. A kommunikáció megismételhetetlen.

Elképzелhetetlen, hogy kétszer ugyanaz a közlemény kerüljön a rendszerbe, s az kétszer ugyanazt a hatást váltsa ki, mert a rendszert olyan szabályok irányítják, melyek maguk is változásnak vannak alávetve.

6. A kommunikáció irreverzibilis.

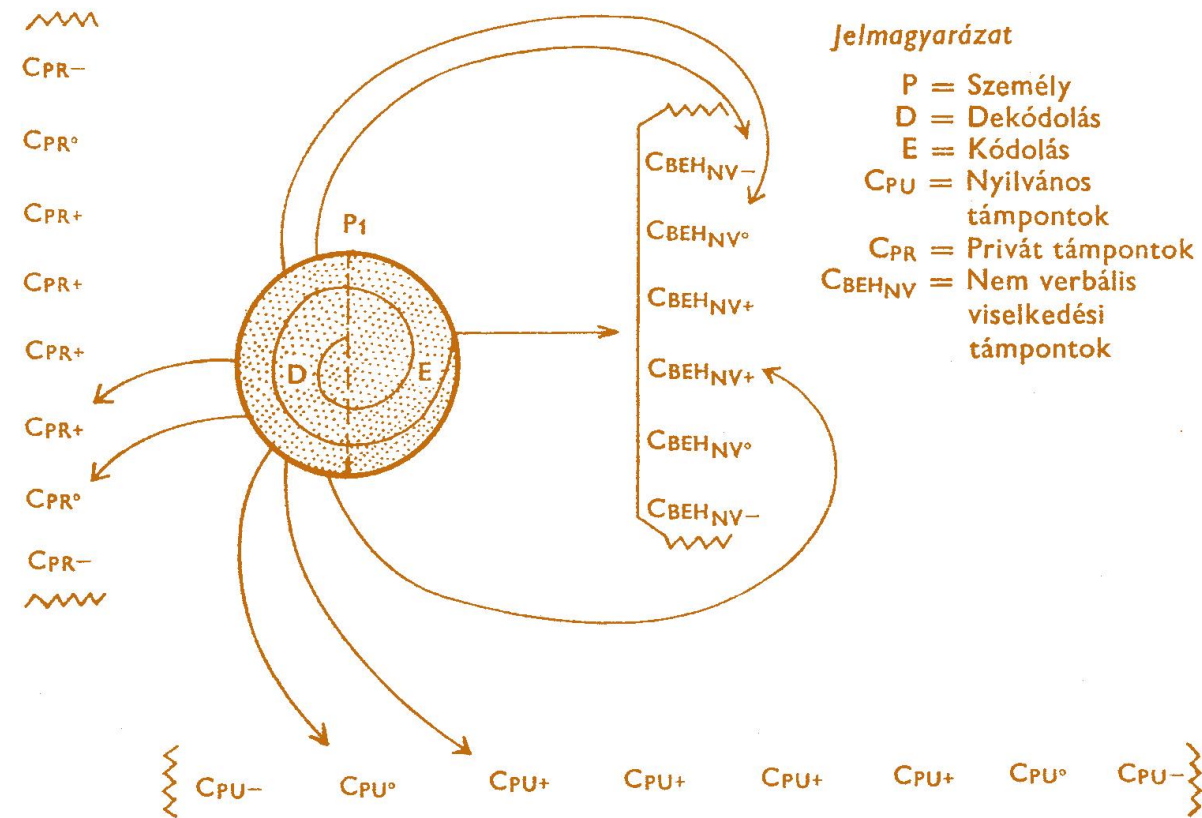
Ahogy az eseményeket, dolgokat nem lehet meg nem törtéنتté tenni, úgy a kommunikációt sem lehet visszafelé gördíteni.

7. A kommunikáció összetett.

A jelentés evolúciója a személyiségben magában is több szinten halad egyszerre.

Barnlund modellje: intraperszonális

A KOMMUNIKÁCIÓ TRANZAKCIÓS MODELLJE

Barnlund modellje: intraperszonális

A nyilakban végződő **vonalak** azokat az **ingereket** jelzik, melyek (*P*) figyelmének a fókuszába kerültek. Barnlund az észlelésben **három jelkomplexumot különít** el, melyeknek (*P*) majd jelentést tulajdonít.

1. *Nyilvános jelkomplexum (CPU)* – nevezhetnénk két ingereknek – jellemzője, hogy beletartozik (*P*) észlelési mezejébe, s már az elemzett eset előtt létrejött.

Ezeknek két típusát különbözteti meg:

- *természetes támpontok*: melyeket a fizikai világ szolgáltatja, pl.: hőmérséklet
- *a mesterséges támpontok*: ahogy az ember módosította a környezetét, pl.: légkondicionálás

Azaz mindaz ide tartozik, amit (*P*) lát, érzékel, ha körbenéz a váróteremben.

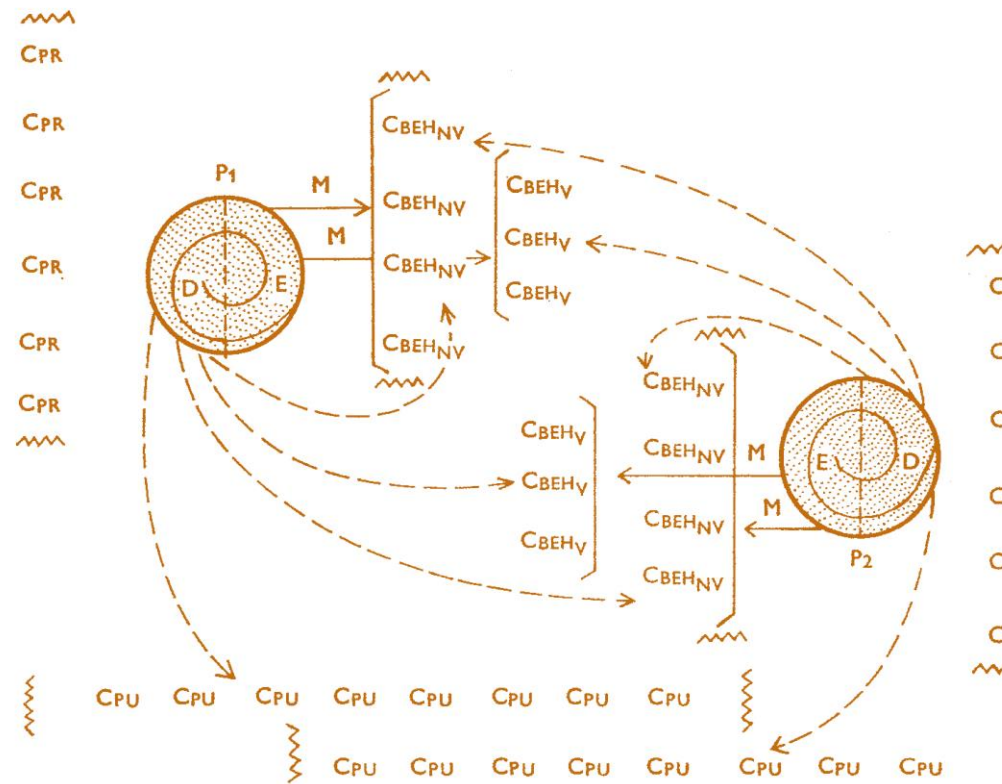
Barnlund modellje: intraperszonális

2. *Privát jelkomplexum (CPR)* nem mindenki számára hozzáférhető, pl.: fejhallgatóból szóló zene. (*P*) esetében ez lehet egy hirtelen a mellkasába nyilalló fájdalom, – végül is minden belső érzet.

3. *Viselkedési támpontok (CBEHNV)*: Ezek nonverbálisak és verbálisak is lehetnek. Az alany (*P*) generálja őket, és az ellenőrzése alatt állnak. Pl.: meglátja magát a tükörben, s ezután helyet változtat. Vagyis (*P*)-nak mindenféle tudatos, verbális vagy nem verbális aktusa ide tartozik.

A folyamattal kapcsolatosan fontos megjegyezni, hogy az egyének mindig azok felé a támpontok felé törekednek, amelyeknek pozitív értékeket tulajdoníthatnak, amelyek megerősítik saját korábbi támpontjaikat és értelmezéseiket. Ugyanakkor távol tartják magukat azoktól, melyek ellentmondanak kialakult véleményeiknek vagy viselkedési sémáiknak, vagyis egyfajta egyensúlyi állapot fenntartására törekszenek.

Barnlund modellje: interperszonális

Jelmagyarázat

P = Személy
 D = Dekódolás
 E = Kódolás
 CPU = Nyilvános támpontok

CPR = Privát támpontok
 CBEHNV = Nem verbális viselkedési támpontok
 CBEHV = Verbális viselkedési támpontok
 M = Közlemény

Az interakciós iskola

Nem csupasz üzenetátadásként kezeli a kommunikációt.

A párbeszédnél nem biztos, hogy van kitüntetett fél, aki üzenetet akar eljuttatni a másikhoz

A modell úgy tekint a kommunikáció tartalmára, mint amit a kommunikációban résztvevő felek közösen hoztak létre, nincs kitüntetett szereplő, aki üzenetet küld, aktívan, s egy passzív befogadó. Az aktivitás mindkét félre jellemző.

Ehhez az iskolához szorosan kapcsolódik az a nyelvfilozófiai iskola, mely kidolgozta a **beszédaktuselméletet** (John Austin, John Searle, Paul Grice).

Szavainkkal nem csupán megnevezni tudunk (pl. *Ez asztal. Ez szék.*), hanem cselekedni is lehet velük. Ez esetben a megnevezés, a kimondás létrehozás és cselekvés is egyben. „*Ezt a hajót Nautilusznak nevezem el.*”

A Palo Alto-i iskola alaptételei

1. Nem lehet nem kommunikálni.

A hallgatás is jelez valamit. Az embernek a kommunikáció alapvető jellemvonása.

2. Minden kommunikációban jelen van egy tartalmi és egy kapcsolati összetevő.

A közlés szintje a tartalmi szint. A másik szint egy magasabb elvontsági rétegben minősíti az előzőt. Ez a viszony-meghatározó szint megmondja, hogyan kell a „szolgáltatott adatokat” értelmezni. Pl. egy elhangzott mondatot parancsnak vagy esetleg tréfának kell-e tekinteni.

3. Az emberi viszonyok természetét a partnerek két- vagy többoldalú kommunikációs cseréjének tagoltsága (interpunkciója) határozza meg.

A befogadó viszonyulása a közlőhöz és az üzenethez folyamatos, és ez állandóan alakítja a köztük lévő viszonyt. Ez az alaptétel érvényes a közlő számára is, ezért a kommunikáció *cirkuláris*.

A Palo Alto-i iskola alaptételei

4. A kommunikáció digitális és analóg rendszerek által jut kifejezésre.

- digitális: a kód részeire, összetevőire bontható, és a köztük levő összefüggés leírható (nyelvi kódok)
- analóg: tágabb, nem lehet részekre bontani (nem verbális kommunikáció)

5. A kommunikáció mint folyamat kéttípusú.

- ❖ egyenrangú, szimmetrikus a partnerek viszonya egyenlő, (például osztálytársak, barátok, munkatársak)
- ❖ egyenlőtlen, komplementer a felek közötti különbségen, az egyik vagy másik fél nagyobb befolyásán van a hangsúly (például tanár-diák, felnőtt-gyerek, főnökbeosztott)

Beszédaktus-elmélet

John L. Austin

Elméletében megkülönböztette az explicit és az implicit beszédaktusokat.

Explicit egy beszédaktus akkor, ha van benne performatív ige: *pl. Utasítalak, hogy menj el.*

Implicit, ha nincs benne performatív ige: *pl. Menj el!*

De hangsúlyozza, hogy ezek a mondatok is explicitté tehetők, ha beletesszük a performatív igét.

Beszédaktus-elmélet

A beszéd aktusokra bontása:

A beszélés során, Austin szerint 3 aktust végzünk, ezek a következők:

1. Lokúciós aktus: egy bizonyos mondat kiejtése egy bizonyos értelemmel és referenciával.

a) Fonetikus aktus: hangok kiejtése, esetleg lehetnek zajok, zörejek.

b) Fatikus aktus: olyan hangsor kiejtése, mely egy meghatározott grammatikához tartozik.

c) Rétikus aktus: a fenti szavak határozott értelemmel és referenciával telítődnek.

2. Illokúciós aktus: valamire használjuk a lokúciós aktust: *Pl. kérdés feltevése, kérdés megválaszolása, ítélet kihirdetése, szándék bejelentése.*

3. Perlokúciós aktus: A hallgatóra gyakorolt hatás. Vagyis a lokúciós és az illokúciós aktussal elérünk valamit a hallgatóban.

Beszédaktus-elmélet

Közvetett beszédaktusok esetén a szó szerint kifejezett illokúció a másodlagos illokúció, a szándékolt pedig az elsődleges illokúció.

X: Menjünk el szórakozni éjszaka!

Y: Holnap nagyon korán kell kelnem, sok dolgom lesz.

A válaszmondat másodlagos illokúciója a megállapítás, hogy holnap korán kel, elsődleges illokúciója, az ajánlat visszautasítása.

Beszédaktus-elmélet

John L. Austin: cselekvésközpontú modell.

Két csoportra osztotta a megnyilatkozásokat:

1. Konstatívumok: ezekkel csak megállapítunk, leírunk valamit. S ezekhez a mondatokhoz lehet igazságértéket rendelni.

Pl.: Esik az es. Sötét van. Éva épp most lép ki a kapun.

2. Performatívok: a mondáson kívül ezekkel a megnyilatkozásokkal cselekszünk is egyben. A mondat kimondása maga a csinálás, egy cselekvés elvégzése. Ezekhez a mondatokhoz nem rendelhetünk igazságértéket, ezeknek sikerességi vagy szerencsefeltételeik vannak. Vagyis ahhoz, hogy sikerültek legyenek, szükség van bizonyos körülmények teljesülésére.

Pl.: Fogadok egy húszasba, hogy holnap esni fog. Ígérem, hogy még ma áthozom a könyvet. Részvétem!

Searle: A beszédaktusok felosztása

1. Asszertívumok: a beszélő valaminek a fennállása mellett nyilatkozik.

Példák: kijelentés, leírás, osztályozás, magyarázat, dicsekvés, eskü stb.

2. Directívumok: a beszélőnek az a törekvése, hogy a hallgató megtegyen valamit.

Példák: utasítás, parancs, kérés, könyörgés, javaslat, figyelmeztetés, tiltás stb.

3. Kommisszívumok: a beszélő elkötelezi magát valamely jövőbeli aktusra.

Példák: ígéret, fogadalom, felajánlás, megállapodás, jótállás, terv, eskü stb.

4. Expreszívumok: a proposíciós tartalomra vonatkozó pszichológiai állapot fejeződik ki benne.

Példák: bocsánatkérés, köszönetnyilvánítás, gratuláció, felköszöntés, részvétnyilvánítás stb.

5. Declaratívumok: azt garantáljuk, hogy a proposíciós tartalom megfelel a világnak.

Példák: Ki van rúgva! Felmondok.

A kultivációs iskola

George Gerbner azt vizsgálja, hogy a **szocializáció szerepét** miként veszi át a szülőktől, tanároktól a **média**, elsősorban a televízió.

Gerbner modellje

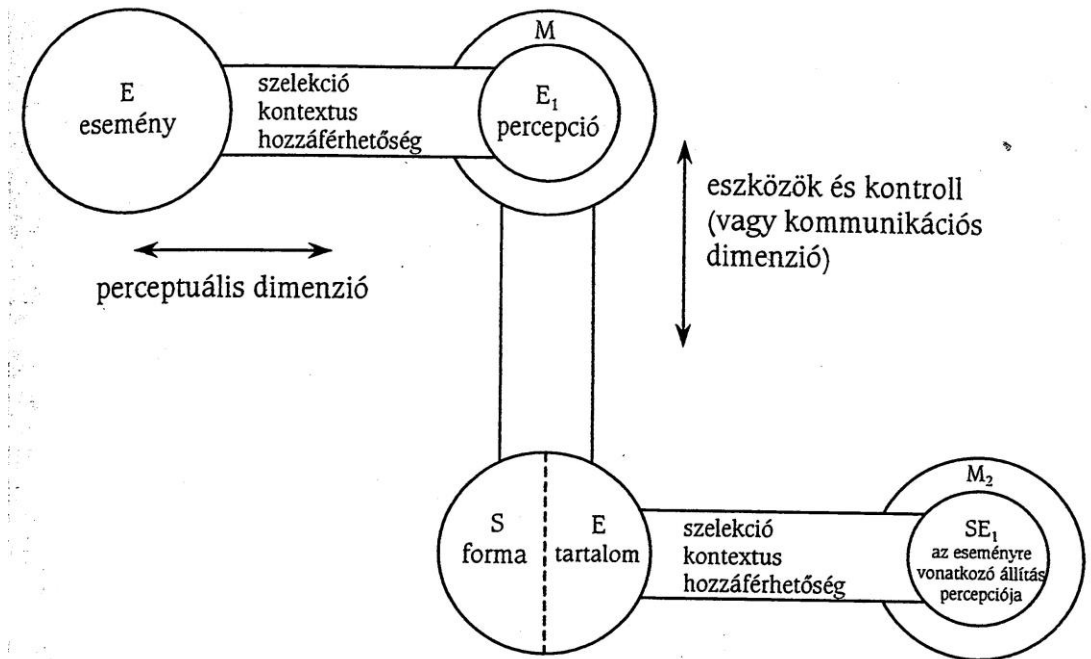
ingervevő M

ingervevő érzékelése az eseményről E1

jelzés: forma-tartalom S/E

befogadó M2

eseményről szóló jelzés vagy állítás dekódolása SE1

A kultivációs iskola

Társadalmi kommunikációs modell, 1956-ban keletkezett.

Az üzenetet összekapcsolja a valósággal, amelyről szól.

A kommunikációt kétdimenziós folyamatnak tekinti: érzékelési és befogadási, illetőleg kommunikációs folyamatnak.

1. A *horizontális dimenzióban* a folyamat egy, a külső valóságban végbemenő eseménnyel kezdődik (E), amelyet M felfog (M lehet személy vagy technikai berendezés). M-nek E-ről szerzett percepciója az E1. Ha M technikai berendezés, akkor a kiválasztást a gép fizikai kapacitása határozza meg. Ha M ember, akkor a szelekció (vagyis amit E-ből felfogunk) sokkal komplexebb, hiszen az emberi percepció nem az inger egyszer felfogása, hanem komplex interakciós folyamat.

A kultivációs iskola

2. A *vertikális dimenzió*: akkor kezdődik, amikor az E1 érzékelést E-ről szerzett jelzéseké alakítjuk át (SE). Tulajdonképpen ez az üzenet, vagyis egy eseményre vonatkozó jelzés vagy állítás. A kör, amely ezt az üzenetet jelöli, két részre oszlik: S a jelzésforma, amit felvesz, E pedig a tartalomra vonatkozik.

3. Újra *horizontális* szakasz: amit a befogadó (M2) felfog, az nem egy esemény (E), hanem az eseményről szóló jelzés vagy állítás (SE) az üzenet jelentését nem az üzenet „tartalmazza”, hanem a kommunikátor és a befogadó közti interakció eredménye.

A participációs iskola

Horányi Özséb nevéhez köthető.

Lényege: a kommunikációt az emberek arra használják, hogy felismerjék életükben a problémás helyzeteket, és közösen, segítséggel megoldják azokat.

„A kommunikáció voltaképpen a probléma felismeréséhez és a probléma megoldáshoz szükséges releváns felkészültség elérhetőségét jelenti egy (problémamegoldó) ágens számára. Ez egy **állapot**: az ágens világának egy lehetséges állapota.”

A participációs elmélet elemei

- 1. Ágens:** minden olyan rendszer, amely problémát (vagy konfliktust vagy feladatot) old meg
- 2. Probléma:** az ágens számára az a **kritikus különbség**, ami az adott ágens valamely alkalommal való **állapota** és egy számára ugyanakkor **kívánatos állapot** között esetleg fennáll
- 3. Elérhetőség, releváns felkészültség:** Akkor tekinthető a problémamegoldáshoz releváns felkészültség *elérhetőnek (hozzáférhetőnek)*, ha akkor, amikor az ágensnek szüksége van rá, képes használni a szükséges felkészültséget a probléma megoldása érdekében.

Az elérhetőség (hozzáférhetőség) voltaképpen *részese*désként (**participáció**ként) is tekinthető.

- 4. Konfliktus:** Minden célorientált törekvés, amely megvalósulása során ütközik más hasonló törekvésekkel, *konfliktus* forrásává válik. Ezek során legtöbb esetben az egyik résztvevő nyereségre tehet szert, miközben a másik egyed kárt szenved el, azaz hátrányba kerül.

A rituális modell

James W. Carey

a valóság nem mint valami eleve adott, hanem *éppen a kommunikáció által létrehozott társadalmi jelenség*

nemcsak a valóság létrehozására, de annak folyamatos fenntartására is szolgál a kommunikáció

A rituális modell elmélete szerint hírt írni vagy olvasni egyfajta rituális cselekvés, drámai aktus.

Vagyis nem az információ megszerzésére összpontosít, hanem *arra a drámai cselekvésre, hogy a hírekben az olvasó találkozik a világgal, csatlakozik a világhoz.*

Az elmélet nem csupán az egyszeri információátadás aktusára koncentrálna.

A kommunikáció során nem a valóságból leszűrt információkat adjuk tovább beszédpartnerünknek, hanem **magában a beszélgetésben fogjuk megteremteni a valóságot.**

A rituális modell

„A rituális szemléletben nem az üzenetek térbeli terjesztése, hanem a társadalom időbeli fenntartása, s nem az információközlés, hanem a közös vélekedések reprezentációja fontos.”

A rituális kommunikáció üzenete általában rejtett és többértelmű, olyan asszociációktól és szimbólumoktól függ, amelyeket nem a résztvevők választanak, hanem a kultúra nyújt.

Egyes megtervezett kommunikációs kampányokban (pl. politikában vagy reklámban) gyakran átveszik és hasznosítják a rituális kommunikáció elveit:

- erős jelképek használata
- kulturális értékek rejtett vonzereje
- összetartozás
- mítoszok
- hagyomány

